

תפילות ומשאלות

- 2.....משאלות / אסתר ראב
- 4.....גשם – אסתר ראב
- 5.....אל יפתח אוצרות שמים – פיוט לגשם
- 6.....עקרה – רחל
- 7.....תפילה – ילן - שטקליס מרים

משאלות / אסתר ראב

את השיר ניתן לתאר כתפילה המשלבת בין משאלות היחיד למשאלות ציבוריות ולאומיות. השיר נכתב בשנת 1967 וייתכן ויש בו רמיזות למלחמת ששת הימים שהתרחשה באותה שנה. השיר פותח בהכרזת הדוברת מה היא רוצה: "אני רוצה עצים יפים" ומיד אחר כך מה אינה רוצה: "ולא מלחמות! וכתונת פסים ולא מדי צבא לכל יקירי". בשורה מספר שש שוב יש הכרזה "אני רוצה גשם". מכאן ואילך יש רשימה ארוכה ומגוונת של דברים שהדוברת רוצה בהם.

- ערכו רשימה של כל הדברים שהמשוררת רוצה בהם ושל כל הדברים שאינה רוצה בהם.
- מה מאפיין את הרשימות? מה מיוחד בהן? מדוע הן מהוות ניגוד זו לזו? (הערה: כדאי לשים לב שהבקשות של הדוברת אינן למען עצמה בלבד אלא "לכל יקירי". כל הדברים שהיא מונה ברשימתה יכולים לגרום אושר ושלוה לאחרים גם כן).
- מדוע הרשימה של הדברים שהדוברת רוצה בהם ארוכה יותר?
- הדוברת אינה רוצה מלחמות ומדי צבא. כיצד קשור הביטוי "כתונת הפסים" למוטיב של המלחמות הקרבות?
- הביעו דעתכם, האם תמונות השיר מתומצתות או גדושות פרטים? הביאו דוגמאות והסבירו.
- ציינו מהם המקומות בהם מתרחשים הדברים אותם מבקשת הדוברת, מה מיוחד בהם ואיזו משמעויות הם טומנים בחובם? למשל:
אני רוצה גשם – שמיים
ותלמים מוריקים – אדמה
ראו גם בשורות 13-15
- בשיר מצוינת "כיכר האחוה". הביעו דעתכם, האם קיימת כיכר כזאת במציאות? במה זה חשוב ומשפיע על פענוח המסרים בשיר?
- יש הטוענים שסימון המקום במירכאות מטרתו אולי אירונית. מה דעתכם? (הערה - אפשר לקיים דיון עקרוני בכיתה, כיצד משפיע אזכור של מקומות ידועים ומוכרים בתוך טקסט ספרותי).
- תמונות השיר מקפיצות אותנו ממקום למקום במהירות. מהאדמה לשמיים מהפרדסים לים. למשל "כרכום ורוד בנקיקים" "כריזנטמות לבנות- בגנים" "מפרשי שלום על הים התיכון". מה משמעות התמונות ועל מה מרמזים המקומות המוזכרים? למשל מקומות בא"י, זיקה למקרא וכדומה.
- זהו מטאפורות בשיר והסבירו אותן.

- ערכו רשימה של הצבעים הנזכרים בשיר. איזו אורה הם יוצרים?
- השיר הוא שיר רשימה. ערכו רשימה משלכם של דברים שהייתם רוצים לקרוא השנה החדשה.
- נסו לשער מתוך איזה צורך נכתב השיר ולשם מה?

אפשר להיעזר בפרשנות ובפעילויות המוצעים בחוברת "דרכים אל שיר, פעילויות ללימוד שירה" (1993), הוצאת מט"ח תל-אביב.

הפעילות פותחה ע"י חיה לחמן ואיריס ברקוביץ, מרכז תכנון לימודים מכללת בית ברל
© כל הזכויות שמורות למכללת בית ברל

גשם – אסתר ראב

בתקופת חגי תשרי, שמתאימה לעיסוק בתפילות ומשאלות, מקובל גם להתפלל לבוא הגשמים. ישנן תפילות בסידור התפילה, פיוטים ושירים שכתבו משוררים בזמנים שונים.

❖ השיר כתוב בנוסח של תפילה. הוא פותח בביטוי פנייה לאיזושהי ישות, לא מפורשת. סמנו בתוך השיר ביטויים המעידים על פנייה כזאת. מה משותף לכל הביטויים? (מלות הפנייה הן בלשון ציווי פרט למלה הראשונה, אנא, הפותחת את השיר, שהיא בלשון בקשה ותחינה).

❖ ציינו אלו בקשות מבקשת הדובר ועבור מי. מה משותף להן? בחרו ביטוי מכליל לרשימת הבקשות.

❖ ערכו דיון, מיהו הדובר בשיר? האם הבקשות הן אישיות או כלליות, עבור הציבור? הערה – השיר כתוב במעין מסגרת: הוא מתחיל ב"פתח ארובות שמים" ומסתיים ב"פתח שערי שמים נעולים". בין שני ביטויים אלה מצוי פירוט הבקשות של הדובר. השיר נסגר בביטוי מכליל: "על לב אדם ואדמה". אדם ואדמה הם לב לבו של השיר ואליהם הדובר מכוון את בקשתו/תפילתו לגשם.

הפעילות פותחה ע"י חיה לחמן ואיריס ברקוביץ, מרכז תכנון לימודים מכללת בית ברל © כל הזכויות שמורות למכללת בית ברל

אל יפתח אוצרות שמים – פיוט לגשם

המילה פיוט מקורה בשפה היוונית ופירושה: שיר. במושג פיוט מתכוונים לכל שירת הקודש בעברית, שכתבתה החלה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה. פיוטים הן תפילות מולחנות שבחלקן נכנסו לסדור התפילות.

הפיוט "אל יפתח אוצרות שמים" נפתח בפניה לאל ועוסק בבקשה לגשם.

- ❖ תארו את מבנה הפיוט (למשל כל שורה מתחילה במילה "גשמי" ומלווה במילת תואר. מילות התואר מסודרות לפי א' ב' – אוקסימורון. כל שורה מסתיימת במילה "אדמה")
- ❖ (הפעלים בפיוט הם בזמן עתיד: "תאיר אדמה". . . "תברך אדמה". . .)
- ❖ מהן הבקשות הקשורות בגשם שמצויות בשיר?
- ❖ ערכו השוואה בין הפיוט לבין שירה של אסתר ראב "גשם". (מבחינת תוכן ומסרים, מבנה, שימוש בלשון).

הפעילות פותחה ע"י חיה לחמן ואיריס ברקוביץ, מרכז תכנון לימודים מכללת בית ברל

© כל הזכויות שמורות למכללת בית ברל

עקרה – רחל

שיר זה הוא דוגמה לתפילת יחיד ובו בקשה אישית מאוד של הדוברת: "בן לו היה לי".
בדמיונה היא מעניקה לו שם, משרטטת את דיוקנו, לפי משאלות לבה ואת המעשים שיעשו יחד.
בסיום הדוברת משייכת את עצמה לקבוצת נשים מהמקרא שייחלו לילדים- רחל וחנה.
❖ תארו את הילד לו מייחלת הדוברת (מראה חיצוני ותכונות), על פי השיר.
❖ מדוע בחרה בשם אורי?

הערה-

אפשר להצביע על הזיקה בין הביטוי "רסיס נהרה" לשם אורי. שניהם במשמעות אור.
ניתן להפנות את הילדים לחפש במקרא על דמותן של רחל וחנה ולהשוות בין
התפילות/בקשות/כמיהות שלהן.

הפעילות פותחה ע"י חיה לחמן ואיריס ברקוביץ, מרכז תכנון לימודים מכללת בית ברל
© כל הזכויות שמורות למכללת בית ברל

תפילה – ילן - שטקליס מרים

שיר תפילה אישי, של ילד, המבקש עבור הציבור. הוא פותח בפנייה: "שלום עליך, אדוני". לפני שהוא מציין מהי בקשתו, הוא מציין מה אינו רוצה, כדי להסיר כל ספק שהתפילה היא עבור עצמו:

"אינני רוצה עט נובע.

אינני רוצה כדורגל.

ואף לא אופנים".

חפצים אלה אולי היו בגדר חלום אישי של ילדים רבים, בתקופה בה השיר נכתב, אבל הדובר בשיר מוכן לוותר עליהם ורוצה דבר אחד בלבד: "עשני גיבור חיל" כדי שיוכל להתמודד עם המשימה הכבדה והחשובה – העלאת יהודים לארץ ישראל.

לשון השיר ילדית והאמצעים להגשמת חלומו של הדובר מאופיינים בתמימות.

❖ ציירו את תמונת העלייה שרואה הדובר בדמיונו.

❖ כיצד מנסה הילד לשכנע את אלוהים שימלא אחר בקשתו. היעזרו במיוחד בבית האחרון.

כתבו תפילה בה אתם מביעים משאלה או בקשה אישית או למען הכלל

הפעילות פותחה ע"י חיה לחמן ואיריס ברקוביץ, מרכז תכנון לימודים מכללת בית ברל

© כל הזכויות שמורות למכללת בית ברל